

Att motverka och förebygga problematisk skolfrånvaro

– En tvärprofessionell forskningscirkel
för att stärka samverkan

KLARA BJÖRKUM

Att motverka och förebygga problematisk skolfrånvaro

– En tvärprofessionell forskningscirkel
för att stärka samverkan

Produktion och utgivning:
Campus Västervik FoU

© Författarna och Campus Västervik
Östersjövägen 8
593 32 Västervik
Telefon: 0490-25 40 90
www.campusvastervik.se

ISBN: 978-91-985421-4-1

Att motverka och förebygga problematisk skolfrånvaro

– En tvärprofessionell forskningscirkel för att
stärka samverkan

KLARA BJÖRKUM

CAMPUS
VÄSTERVIK

Linnéuniversitetet

Tjustbygdens Sparbank

 VÄSTERVIKS
KOMMUN

Sammanfattning

Den här rapporten beskriver hur Campus Västervik FoU tillsammans med Centrala barn- och elevhälsan har tagit sig an utmaningen att öka kunskapen om problematisk skolfrånvaro och hur samverkan mellan professionella i Västerviks kommun kan utvecklas och stärkas för att bättre hjälpa elever med problematisk skolfrånvaro. Rapporten börjar i problembeskrivning och bakgrund till att samverkan och kunskapsökning behövs samt vad syftet med projektet är. Metoden som använts i arbetet är tvärprofessionell forskningscirkel med olika professioner inom kommun och region, som arbetar med barn med problematisk skolfrånvaro. Mer om det beskrivs under kapitlet »Metod« i rapporten. Under »Genomförande« beskrivs övergripande varje enskilt tillfälle som deltagarna i forskningscirkeln träffades och under »Resultat« beskrivs vad som kom ur forskningscirkeln utifrån skolnärvaro, samverkan och förutsättningar. Kapitlet avslutas med en utvärdering av genomförandet. Rapporten knyts ihop med en diskussion och en kortare beskrivning av vad arbetet som gjorts i forskningscirkeln har lett till för nya arbetsområden.

I rapporten finns faktarutor där du kan läsa mer om specifikt innehåll.

Förord

Utöver att skolan har ett utbildningsansvar, spelar skolan också en viktig roll för den unges sociala välmående. Att fullfölja sin skolgång och att gå ut skolan med godkända betyg är en av de starkaste skyddsfaktorerna för en rad ogynnsamma förhållanden både som ung och som vuxen. Att ha klarat av sin skolgång och fått betyg bidrar till fortsatta studier, bättre jobb och bättre levnadsförhållanden som vuxen. Men inte minst gynnas den unga personens självkänsla, tillit, psykiska hälsa och det föreligger minskad risk för kriminalitet, våld och oro. I Sverige går nästan alla barn i skolan, men bara nästan alla. Det är av stor vikt att alla barn kan komma till skolan, att de orkar, vågar och känner sig trygga i att lämna hemmet och komma till skolan. Problematisk skolfrånvaro fortsätter att bekymra och engagerat såväl samhället i stort, som verksamheter som arbetar med barnen specifikt. Samverkan behöver stärkas och utvecklingsarbete behöver komma till stånd. Vi på Campus Västervik är glada och stolta över att fått bistå Västerviks skolors elevhälsa i detta arbete, genom att tillsammans med dem planera, genomföra och rapportera en forskningscirkel inom området problematiska skolfrånvaro. En forskningscirkel har kraften att sätta ljus på personalens beprövade erfarenhet genom att tillföra forskningsbaserad kunskap. I forskningscirkeln arbetar personal som i sitt arbete kommer i kontakt med barn i problematisk skolfrånvaro tillsammans med forskaren för att nå ökad kunskap och mejsla fram nya vägar och möjligheter att förebygga problematisk skolfrånvaro. Tillsammans blir ett plus ett, lika med en väg framåt!

EMMA SORBRING, Vetenskaplig ledare på Campus Västervik FoU
samt Professor i barn- och ungdomsvetenskap vid Högskolan Väst

I vårt dagliga arbete, i alla våra olika verksamheter, så jobbar vi hårt för att våra barn och ungdomar ska få de bästa förutsättningarna. Vi har en god samverkan och åstadkommer mycket fantastiskt bra! Men jag tror vi kan komma längre och för mig känns det verkligen angeläget att hitta vägar för att skapa än bättre samverkan för våra barn och ungdomar. Jag tror också att vi kan förflytta oss från samverkan mot samagerande. Jag tror att vi så långt som möjligt kan behöva tänka och agera utifrån att det är våra barn och ungdomar – inte mina elever, mina patienter eller mina klienter. I denna forskningscirkel har vi tagit tydliga steg mot en ökad samverkan samtidigt som vi i forskningscirkeln tagit oss an en mycket viktig fråga nämligen den om hur vi kan motverka och förebygga problematisk skolfrånvaro. Det är en fråga som är av yttersta vikt för våra barn och ungdomar och även för samhället. Det handlar om livschanser och framtidsdrömmar! Jag är därför mycket glad att denna forskningscirkel blev av och ser med tillförsikt fram mot det fortsatta jobbet.

MAGNUS BENGTTSSON, Barn- och utbildningschef
i Västerviks kommun

Campus Västervik FoU

Campus Västervik inkluderar en FoU-miljö med inriktning mot innovativ välfärd och social hållbarhet på landsbygd.

Välfärd och social hållbarhet definieras brett och sammanfattar samtliga aspekter av att bo, leva och verka på landsbygder.

Vid FoU-miljön utförs forskningsprojekt, utvecklingsprojekt och kompetenshöjande aktiviteter och insatser av forskare, forskarstuderande och forskarassistenter. I vårt genomförande samverkar vi med regionala aktörer och nationella lärosäten.

Landsbygdens behov styr oss, detta gör att vår verksamhet anpassas och modifieras efter det som gynnar landsbygden.

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	4
FÖRORD	5
CAMPUS VÄSTERVIK FOU	7
BAKGRUND	11
Skolfrånvaro ett växande problem	11
Komplexa orsaker till frånvaro	12
SYFTE	13
METOD	13
Forskningscirkel – ett gemensamt kunskapande	13
Deltagare	14
Observationer och enkät	16
Finansiering av projektet	16
GENOMFÖRANDE	16
Tillfälle 1: Att utreda närvaroproblem	17
Diskussion och reflektion (i grupp om ca 5)	18
Tillfälle 2: Regler och ansvar gällande skolnärvaro	18
Tillfälle 3 och 4: Skola och samverkan	19
Nationella vägledningar gällande barn och samverkan	21
Forskning	22
Tillfälle 5: Hemmet, skolan och delaktighet	23

Tillfälle 6: Sammanfattning _____	25
Tillfälle 7: Avslutning med deltagarna _____	25
RESULTAT _____	28
Hur får vi elever att komma till skolan? _____	28
Hur arbetar vi när eleverna kommer till skolan? _____	30
Hur vill vi att samverkan ska fungera? _____	32
Vilka förutsättningar skulle behövas? _____	33
Behov av kunskap eller aktiviteter i arbetet framöver _____	35
Konkreta aktiviteter för ökad skolnärvaro _____	36
UTVÄRDERING _____	38
Lärdomar _____	38
Möjliga förbättringar _____	39
Hur förväntningarna motsvarar resultat _____	40
Uppfyllda förväntningar, resultat av _____	41
Forskningscirkel Problematisk skolfrånvaro _____	41
AVSLUTNING _____	42
Arbete framöver _____	42
REFERENSLISTA _____	44
BILAGOR RÖRANDE RAPPORTEN; _____	46
BILAGA 1 _____	47
BILAGA 2 _____	48

Bakgrund

Den här rapporten är en del i resultatredovisningen av projektet »Att motverka och förebygga problematisk skolfrånvaro« som genomfördes under hösten 2021 och våren 2022. Projektet kom till då elevhälsochefen i Västerviks kommun identifierade ett utvecklingsområde inom arbetet med problematisk skolfrånvaro – samverkan. Många olika professioner i kommunen kommer i kontakt med elever som riskerar eller redan har en problematisk skolfrånvaro, men det har saknats konkreta samverkansformer mellan de här professionerna.

En viktig orsak till att elevhälsochefen arbetade specifikt med frågor om problematisk skolfrånvaro var att den länsgemensamma ledningen (Kommunförbundet Kalmar län) under 2020 hade valt ut ett antal teman kopplat till psykisk hälsa, för att öka kunskaper och skapa en större likvärdighet och god samverkan inom länet. Problematisks skolfrånvaro var ett av de teman som lyftes fram via en föreläsning med psykolog Malin Green Landell och i samband med den skedde även reflekterade samtal med erfarenhetsutbyte mellan kommunerna i Kalmar län.

Skolfrånvaro ett växande problem

Rapporter från bland annat Skolinspektionen (2016) konstaterar att skolfrånvaro och »hemmasittande« både är ett utmanande och växande problem i Sveriges skolor och kommuner vilket även återfinns i allt lägre åldrar. En viktig del av resultatet i

Skolinspektionens rapport (ibid.) visar på vikten av att utveckla samverkan mellan olika verksamheter, för att stödja skolan i arbetet med att förebygga och motverka problematisk skolfrånvaro.

Under covid-19-pandemin hade Barn- och utbildningsförvaltningen i Västerviks kommun ett utökat samarbete med socialtjänsten, med syftet att i god tid uppmärksamma familjer där barn och unga kan fara illa. Omställd undervisning och skolfrånvaro uppmärksammades bland annat, eftersom det innebar risk för att studier inte tillgodogjordes eller färdigställdes bland barn och unga i grundskola, gymnasieskola och högre utbildning. Det ska sättas i relation till att kunskap och utbildning är en central förutsättning för en god hälsa genom hela livet. Elevhälsochefen identifierade att grupper som löper förhöjd risk att drabbas av omställd undervisning är barn och unga som har särskilda behov av stöd för skolarbetet och som lever i familjer med ansträngd socioekonomisk situation. Konsekvenserna sågs vara negativa för framtida utbildning och möjligheter på arbetsmarknaden för personer som redan riskerade ohälsa på kort och lång sikt. Västerviks kommun hade under pandemin 2020 sett ökad frånvaro på grundskolan medan gymnasiet beskrivit att de i vissa fall lyckats nå elever med problematisk skolfrånvaro via distansundervisningen.

Komplexa orsaker till frånvaro

Orsakerna till frånvaro har visat sig över tid vara komplexa, vilket ställer krav på flexibla och individanpassade insatser. Ett välfungerande samarbete mellan skola och föräldrar kan vara avgörande, liksom samarbete med mellan BUP, Barn- och ungdomshabiliteringen, barn- och ungdomshälsan och socialtjänsten. Det är viktigt att insatserna kommer så tidigt som möjligt och inledningsvis är det centralt att orsakerna till frånvaron utreds (SFS, 2010:800, 2018:1098). Tidiga strukturerade insatser kan ge möjligheter att bryta en bana vilken annars kan ha en negativ utveckling mot ökat utanförskap (Karlberg & Persson, 2017). I dagsläget saknas det nationell statistisk över elevers skolfrånvaro i Skolverkets databaser. Eftersom informationen inte samlas in

centralt så sköter kommuner och skolor sin egen insamling, där vissa har kommit långt i arbetet med gemensamma närvarosystem och andra inte riktigt lika långt. I Västerviks kommun rapporteras närvaron in systematiskt via IST och via elevhälsomötena på skolorna (Västerviks kommun, 2016). Det är av stor vikt att följa upp och analysera den ogiltiga frånvaron men även den anmälda/giltiga frånvaron måste registreras och analyseras. Detta beror på att mycket av den problematiska och omfattande frånvaron kan gömma sig inom den giltiga. Det gäller dock samma risker för utanförskap oavsett orsaken till skolfrånvaron, eleven kommer efter i skolarbetet och minskar samtidigt kontakten med lärare och klasskamrater. Orsakerna till uppkomsten av den problematiska skolfrånvaron är sällan en enskild orsak utan ett komplext nät av många olika risk- och skyddsfaktorer. Faktorernas samspel varierar mellan olika elever och bör därför kartläggas, analyseras och bedömas för att skolan ska få möjlighet att planera åtgärdsprogram med rätt insatser.

Syfte

Syftet med forskningscirkeln är att öka kunskapen om problematisk skolfrånvaro och hur samverkan mellan professionella i Västerviks kommun kan utvecklas och stärkas för att bättre hjälpa elever med problematisk skolfrånvaro.

Metod

Forskningscirkel – ett gemensamt kunskapande

Metoden för att arbeta med problematisk skolfrånvaro utifrån syftet var att genomföra en forskningscirkel. En styrka med metoden forskningscirkel är att yrkesverksamma tillsammans med forskare problematiserar, undersöker och analyserar komplexiteten i det egna arbetet med målet att skapa ny kunskap. I forskningscirkeln skulle yrkesverksamma och forskare från universitet delta, för att tillsammans utveckla kunskapsutbyte och skapa ny kunskap. Yrkesverksamma inom verksamheter i Barn- och utbildningsförvaltningen och Socialförvaltningen i

Västervik kommun samt inom Region Kalmar län bjöds in att delta. De träffades vid sju tillfällen.

Centralt i forskningscirkeln skulle det organiserade mötet mellan erfarenhetsbaserad kunskap och vetenskaplig kunskap vara, samt möjligheten att skapa ett ömsesidigt utbyte mellan deltagarna. Deltagarna skulle ges tid att reflekterade över sitt arbete, sina handlingar och sin verksamhet, utifrån sina erfarenheter och med målet att skapa ny kunskap i relation till olika teman:

- Att utreda närvaroproblem.
- Regler och ansvar gällande problematisk skolfrånvaro.
- Skola och samverkan.
- Hemmet, skolan och delaktighet.

Vidare skulle deltagarna i forskningscirkeln resonera kring hur deras gemensamma kunskaper kunde användas för att förändra och utveckla arbetet kring problematisk skolfrånvaro, på såväl individnivå som gruppnivå och organisationsnivå.

Projektet har varit ett samverkansprojekt mellan Centrala barn- och elevhälsan i Västervik, Campus Västervik och Linnéuniversitetet. På Linnéuniversitetet har Disa Bergnehr varit ansvarig forskare för forskningscirkeln. På Campus Västervik drevs projektet som ett FoU-projekt inom Campus Västervik FoU, som bland annat hjälpte till i kontakt mellan praktiker och akademi, tryckning av rapport och spridning av kunskaper som kom ur projektet.

Deltagare

DISA BERGNEHR är professor vid Institutionen för pedagogik och lärande på Linnéuniversitetet, har lett arbetet i forskningscirkeln. Disas Bergnehr nuvarande forskning undersöker föräldraskap, familjeliv och skolgång. Hon bedriver även studier kring elevhälsans arbete.

GERD HENRIKSSON är elevhälsochef i Västerviks kommun och har varit drivande i att få till projektet. Det är utifrån behoven hon identifierat i det praktiska arbetet med elever med problematisk skolfrånvaro som forskningscirkeln fokuserar på.

KLARA BJÖRKUM är forsknings- och utvecklingskoordinator på Campus Västervik och har arbetat som forskningsassistent i projektet. Hon har tidigare erfarenheter av att både projektleda och forskningsassistera FoU-projekt.

I forskningscirkeln har representanter från Barn- och utbildningsförvaltning och Socialförvaltning i Västerviks kommun samt Regionen i Kalmar län deltagit.

Barn- och utbildningsförvaltning	Socialförvaltning	Region
Grundskolan Grundskolechef Specialpedagog Tre kuratorer	Familjeenheten Två behandlare	Barn- och ungdomspsykiatri Kurator Sjuksköterska
Centrala barn- och elevhälsan Elevhälsochef Tre specialpedagoger IKT-pedagog Kurator Socialpedagog Två skolsköterskor Skolpsykolog	Myndighetsenheten Förste socialsekreterare	Habiliteringsenheten Kurator
	Utredningsenheten Samordnare Två socialsekreterare	Barn- och ungdomshälsan Kurator

Observationer och enkät

Under forskningscirkelns sju sammankomster har forskningsassistenten genomfört observationer, genom att lyssna och anteckna vad forskare och deltagare har sagt och gjort. Underlaget som deltagarna har fått i form av litteratur samt forskare Disa Bergnehr powerpointpresentationer har sammanställts. Efter genomförande av samtliga tillfällen har en digital enkät med utvärderingsfrågor skickats ut till deltagarna, så alla kunde svara anonymt (se bilaga 2).

Avsikten med att observera och föra anteckningar under arbets gång samt följa upp med utvärderingsfrågor har varit att kunna samla in den kunskap och lärdomar projektet genererat, för deltagarna att ta del av. Avsikten har också varit att kunna sprida arbetsmetoden och innehållet i forskningscirkeln till politiker och tjänstemän, för att de ska ta vid arbetet.

Finansiering av projektet

Respektive verksamhet stod för de arbetstimmar som deltagarna bidrog med i projektet, både genom närvaro under varje tillfälle och det förberedelsearbete som deltagarna gjorde i form av inläsning av material och reflektion. Centrala barn- och elevhälsan i Västerviks kommun finansierade kostnader för forskningsassistent samt forskare via medel från Tjustbygdens sparbank och medel från en satsning inom Västerviks kommun som kallas »Små steg – stora förbättringar«.

Genomförande

Inför varje tillfälle fick deltagarna förbereda sig genom att läsa in sig på angiven litteratur. Före uppstarten av respektive tillfälle erbjöds deltagarna att komma på mingel och fika i 30 minuter, för att ges möjlighet att lära känna varandra och prata om gemensamt arbete. Varje tillfälle inleddes med en genomgång av litteraturen av forskare Disa Bergnehr, därefter delades deltagarna in i mindre grupper med frågeställningar som skulle diskuteras. Tillfällena avslutades med en uppsamling och kortare återrapportering från respektive grupp.

Tillfälle 1: Att utreda närvaroproblem

I det första tillfället av forskningscirkeln lades fokus på introduktion av ämnet och deltagarna gick igenom olika förväntningar på cirkeln och presenterade sig för varandra. Forskare Disa Bergnehr inledde med att prata om forskningscirkel som ett sätt att kombinera evidens och beprövad erfarenhet och höll ett kort föredrag utifrån dagens litteratur, varefter en gemensam diskussion om rapporten »Att utreda« närvaroproblem i skolan (Ifous, 2020) hölls.

Vad är evidens?

»Evidensbaserad praktik innebär en medveten och systematisk användning av flera kunskapskällor för beslut om insatser:

- den bästa tillgängliga kunskapen
- den professionellas expertis
- berörda personens situation, erfarenhet och önskemål.«

»Hur informationen från de olika kunskapskällorna vägs samman bestäms av det nationella och lokala sammanhanget, till exempel vilken tillgång som finns vad gäller lagstiftning på området, riktlinjer och sammanställning av lokal kunskap.«

SOCIALSTYRELSEN (2019) Att arbeta evidensbaserat.

Diskussion och reflektion (i grupp om ca 5)

- Hämta gärna inspiration från Ifous rapport (2020) sid. 31–44 samt Västerviks kommuns Närvaroplan (ref).
- Utgå från egna erfarenheter/fall eller välj någon eller båda av vinjetterna i rapporten.
- Diskutera utredning av frånvaro, till exempel: När är det dags att initiera en utredning; metoder för att kartlägga; inblandade professionella aktörer – när är det lämpligt att olika professioner är inblandade; hur gör vi elever och vårdnadshavare delaktiga; finns det bättre och sämre sätt att utreda frånvaro; vilka utmaningar kan uppstå; hur utvärderar vi bäst en insats; hur kan elevens ålder, nationellt/
- kulturellt/språkligt ursprung, sociala nätverk, eventuell funktionsnedsättning, med mera påverka utredningsarbetet?

Tillfälle 2: Regler och ansvar gällande skolnärvaro

Det andra tillfället i forskningscirkeln hölls digitalt. Forskare Disa Bergnehr höll ett kort föredrag om regler och ansvar gällande skolfrånvaro, följt av en diskussion kring detta och Västervik kommuns Närvaroplan. Inför tillfället hade deltagarna fått i uppgift att läsa Skolverkets information (Skolverket, 2022) om regler och ansvar, med fokus på det som deltagarna ansåg berörde sig och sina arbetsuppgifter mest, samt Västervik kommuns dåvarande närvaroplan (Västerviks kommun, 2019). Deltagarna delades in i grupper för att diskutera den då aktuella närvaroplanen som kommunen använder och det utkast som arbetats fram av en arbetsgrupp i kommunen som förslag till kommande närvaroplan.

Vilket ansvar har hemkommunen vid frånvaro?

Hemkommunen ska se till att alla barn som har skolplikt får den utbildning de har rätt till, även barn som inte går i kommunens förskoleklass, grundskola eller grundsärskola. Om en elev som har skolplikt är borta från skolan ofta eller länge kan elevens hemkommun behöva samordna insatser med samhällsorgan, organisationer eller andra som berörs. Vilken typ av samverkan som behövs måste avgöras i varje enskilt fall beroende på hur de individuella behoven och situationen i övrigt ser ut.

<https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/franvaro-i-skolan>

Tillfälle 3 och 4: Skola och samverkan

Temat skola och samverkan krävde två tillfällen att arbeta med i forskningscirkeln. Vid första tillfället hölls ett kort föredrag om samverkan/samarbete inom skolan. Därefter hölls en diskussion om samverkan/samarbete och problematisk skolfrånvaro, bland annat utifrån vissa av diskussionsfrågorna i rapporten »Skolnärvaro« (Ifous, 2019). Vid tillfället efter höll forskare Disa Bergnehr ett kort föredrag om samverkan/samarbete mellan skola och externa aktörer och diskussion hölls bland annat utifrån rapporten »Att sam(verka) för barns hälsa och lärande«.

Forskare Disa Bergnehr pratade om samverkan. Vad är det, och behövs det? Hon tog upp vad som står om samverkan i statliga

råd och vägledningstexter och vad forskning säger om samverkan mellan skola, socialtjänst, barn- och ungdomspsykiatri. Disa Bergnehr problematiserade och ställde frågan till deltagarna att diskutera: Hur kan vi (sam)verka för barns och familjers hälsa, välmående och lärande?

Disa Bergnehr pratade om olika former för samverkan och det är de vi tar utgångspunkt från här i rapporten:

- information
- konsultation
- multiprofessionella team
- tvärasektoriellt arbete
- samlokalisering
- samfinansiering.

Det finns framskrivet i lagtexter som styr våra verksamheter om samverkan, nedan exempel från Socialtjänstlagen och Skollagen.

Utdrag ur Socialtjänstlag 2001:453

5 KAP. 1A§ Socialnämnden ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. (...) Nämnden ska aktivt verka för att samverkan kommer till stånd.

Utdrag ur Skollag 2010:800

1 KAP 4 § Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.

3 KAP 4 § Ansvarig förskollärare eller lärare ska samråda med personal med specialpedagogisk kompetens vid en särskild bedömning enligt 4 §, planering av stöd som anges i 5 § när det i förskoleklassen eller lågstadiet upptäcks att sådant stöd behöver ges i svenska, svenska som andraspråk eller matematik, och uppföljning enligt 4 b §. Sådant samråd behöver inte genomföras om den ansvariga förskolläraren eller läraren har specialpedagogisk kompetens.
LAG (2018:1098).

3 KAP 7 § (rubrik Utredning) Samråd ska ske med elevhälsan, om det inte är uppenbart obehövligt.

Nationella vägledningar gällande barn och samverkan

Forskare Disa Bergnehr gick igenom »Strategi för samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa« (Myndigheten för skolutveckling, 2007), »Samverkan för barns bästa – en vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer« (Socialstyrelsen, 2013) samt »Placerade barns skolgång och hälsa – ett gemensamt ansvar« (Socialstyrelsen & Skolverket, 2013).

En sak som lyfts fram i Socialstyrelsens vägledning om samverkan för barns bästa (2013) är att undersöka om samverkan behövs i det aktuella fallet.

»Man bör noggrant överväga om samverkan verkligen krävs. En enkel tumregel är att man bara skall samverka i de fall en situation kräver samordnande insatser från flera aktörer samtidigt. Om exempelvis olika insatser från olika aktörer på ett effektivt sätt kan ske successivt (först aktör A, sedan aktör B) kanske det räcker med ett väl utvecklat informationsutbyte mellan de inblandade aktörerna.«

DANEMARK, 2011, s. 93–94 (i Socialstyrelsen 2013)

Forskning

Forskare Disa Bergnehr redogjorde för innehållet i »Samarbete med förhinder - om samarbete mellan BUP, socialtjänst, skola och familj« (Blomqvist, C., 2012), »Parents' experiences of collaboration between welfare professionals regarding children with anxiety or depression. International Journal of Integrated Care« (Widmark, C. et al., 2013) samt »Att (sam)verka för barns hälsa och lärande i mötet mellan socialtjänst och skola. En forskningsöversikt« (Bergnehr, D., 2014).

Att samverka mellan olika verksamheter kan medföra olika hinder. I »Samarbete med förhinder« (Blomqvist, C., 2012) problematiseras yrkesverksammas föreställning om att samverkan förbättrar för barnen i praktiken,

»...för de professionella pågår samarbete och en föreställning att organisationerna försöker gemensamt hjälpa barnet men i praktiken gör samarbetet ingen skillnad för den det avser. Ingen hänsyn tas till den tiden de tar från att professionellt samarbete inleds till att barnet upplever att sin situation förbättrats. I och med att samarbete inleds är det som att de

professionellas oro över barnet minskar trots att inte barnets situation förändrats i praktiken. Det riskerar att leda till att toleransnivån över hur illa ett barn får ha det höjs.«

BLOMQVIST, 2012, s. 203–204

Efter genomgången fick deltagarna följande frågeställningar att diskutera:

- Vad är att samverka för er?
- Behövs samverkan? Varför? Varför inte? När?
- Hur kan vi bäst (sam)verka för barns hälsa, välmående och lärande?
- Vilka hinder och möjligheter för samverkan kan ni identifiera i ert arbete?

Tillfälle 5: Hemmet, skolan och delaktighet

Tillfälle 5 hölls digitalt och forskare Disa Bergnehr inledde med ett föredrag om forskning kring hem- skola-relationen och barns och föräldrars delaktighet. Därefter hölls en diskussion utifrån litteratur (Bergnehr, D, 2012) och Skolverkets information (skolverket, 2021). Sedan fick deltagarna i grupper, om cirka fyra, göra självskattningsverktyget (Ibid.). De flesta deltagarna i forskningscirkeln arbetade inte direkt i skolan, men fick i uppgift att tänka sig att de gjorde det och gick igenom självskattningsverktyget tillsammans. Efteråt samlades deltagarna i helgrupp och berättade om diskussionerna.

Utdrag ur Skollag 2010:800

1 KAP 4 § Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.

1 KAP 10 § I all utbildning och annan verksamhet enligt denna lag som rör barn ska barnets bästa vara utgångspunkt. Med barn avses varje människa under 18 år.

Barnets inställning ska så långt det är möjligt klarläggas. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

4 KAP 9 § Barn och elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem.

4 KAP 12 § Vårdnadshavare för barn (...) ska erbjudas möjlighet till inflytande över utbildningen.

Tillfälle 6: Sammanfattning

Vid tillfälle 6 sammanfattades forskningscirkeln Problematisk skolfrånvaro, utifrån frågeställningarna: Vad har vi lärt oss, vad är utmaningarna, och vad kan vi göra? Forskare Disa Bergnehr gick övergripande igenom vad gruppen hade pratat om under föregående tillfällen och knöt ihop säcken genom att ta upp litteratur och föredrag som gått igenom. Deltagarna delades upp i grupper där de diskuterade följande frågeställningar:

- Hur får vi elever att komma till skolan?
- Hur arbetar vi när eleverna kommer till skolan?
- Hur tycker vi att samverkan ska fungera och vad har vi för förväntningar på olika professioner?
- Vilka förutsättningar skulle behövas?
- Vad kan vi göra utifrån de förutsättningar vi har?

Efter arbete i grupper återsamlades alla deltagare för en kortare presentation av vad de kommit fram till och varje grupp fick i uppgift att sammanställa och skicka materialet från grupparbetena till forskningsassistenten. Det här var sista tillfället som forskare Disa Bergnehr var med och hon tackades av.

Tillfälle 7: Avslutning med deltagarna

Vid tillfälle 7 träffades deltagarna tillsammans med forskningsassistent och elevhälsochef för att komma till verkstad med de kunskaper som forskningscirkeln genererat och för att se om intresse fanns för uppbyggnad av en samverkansgrupp. Tillfället inleddes med en film (Socialstyrelsen 2020) »Att förebygga skolfrånvaro – föreläsning av Malin Gren Landell«. Efter en sammanfattning av vad de olika tillfällena i forskningscirkeln gått igenom delades deltagarna in i fyra grupper, där de fick i uppgift att arbeta i workshops i flera steg. Fyra rum förbereddes med en frågeställning i varje rum. Grupperna fick 15 minuter i varje rum för att skriva fram alla aktiviteter de kunde komma på i koppling till rummets frågeställning. När tiden var slut roterade grupperna

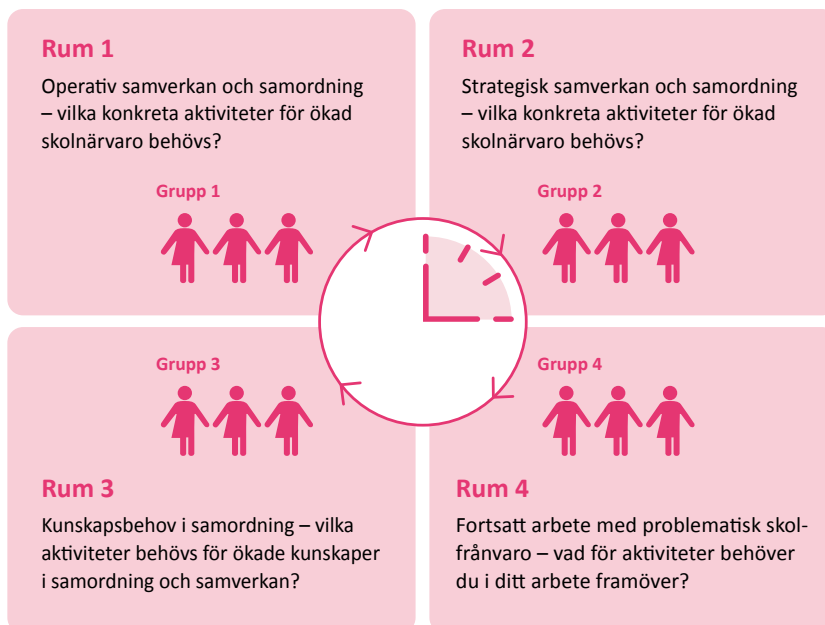
och kom till ett nytt rum med ny frågeställning och detta upprepade sig tills alla grupper hade varit i alla fyra rum. Nedan är frågeställningarna i respektive rum:

Rum 1. Operativ samverkan och samordning – vilka konkreta aktiviteter för ökad skolnärvaro behövs?

Rum 2. Strategisk samverkan och samordning – vilka konkreta aktiviteter för ökad skolnärvaro behövs?

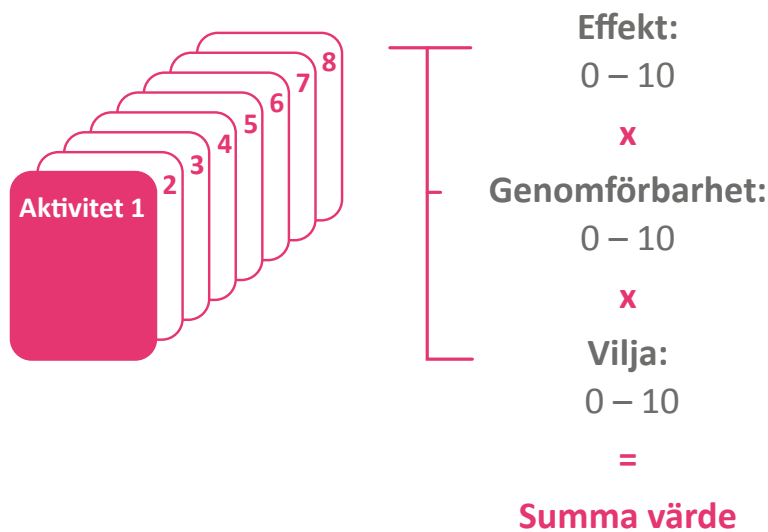
Rum 3. Kunskapsbehov i samordning – vilka aktiviteter behövs för ökade kunskaper i samordning och samverkan?

Rum 4. Fortsatt arbete med problematisk skolfrånvaro – vad för aktiviteter behöver du i ditt arbete framöver?

Figur 1. Beskrivning av verkstad vars syfte är att kartlägga om det finns intresse av samverkan vid skolfrånvaro.

När steg ett var genomfört gick deltagarna in i steg två i workshopen, där varje grupp skulle ta ut de två viktigaste aktiviteterna i respektive rum i en matris för att poängberäkna insatser (se bilaga 1). Således fick varje rums frågeställningar åtta aktiviteter som prioriterades högst inom varje område. Dessa aktiviteter fick grupperna poängsätta utifrån vilken effekt aktiviteten skulle nå, genomförbarhet av aktiviteten och vilja att genomföra aktiviteten på skala 0–10 (10=mycket). Grupperna fick sedan ta siffran för effekt, gånger siffran för genomförbarhet, gånger siffran för viljan att genomföra, för att få det sammanlagda bedömda värdet. På detta sett genererades förslag på aktiviteter där höga summor betyder att det är aktiviteter som tros ge hög effekt, går att genomföra och det finns en vilja att genomföra. Se resultatet av förslag på aktiviteter i resultatdelen i rapporten.

Figur. 2. Beskrivning av poängsystem

Resultat

I resultatet visas vad deltagarna i projektet arbetat fram under forskningscirkeln samt avslutas med utvärdering om möjliga förbättringar till kommande forskningscirklar.

Hur får vi elever att komma till skolan?

Hur vill deltagarna arbeta för att få elever att komma till skolan? Deltagarna har diskuterat i grupper och skickat in vad de kommit fram till forskningsassistenten, som sammanställt materialet. Deltagarna har bland annat förslagit arbete med att främja närvaro, skapa delaktighet, tydliggöra arbetet och utreda frånvaron.

Främja närvaro, bygga relationer och trygga sammanhang.

När det kommer till att främja närvaron lyfter deltagarna vikten av att bygga goda relationer och trygga sammanhang och det handlar om att systematiskt jobba med närvaroarbetet på alla nivåer. Deltagarna i forskningscirkeln menar att det är viktigt att främja närvaroarbetet redan från låg ålder (MVC, BVC, förskola). De anser det också viktigt att verksamheterna når ut med information till föräldrar, då föräldrars samspel med sina små barn speglar barnens förmåga till samspel i högre ålder. Deltagarna bedömer att det är bra om professionella pratar mer om vikten av närvaro på föräldramöten, i förebyggande arbete, och berättar om hur man hemma kan påverka barnen, genom att prata väl om skolan och vikten av utbildning.

Deltagarna har också kommit fram till att elever behöver känna att de befinner sig i ett tryggt sammanhang i skolan och att de kan lyckas. De behöver känna sig välkomna, vilket kan åstadkommas med ganska små medel. Relationsarbetet är otroligt viktigt, anser deltagarna. Vidare behövs goda relationer på alla plan, det vill säga mellan pedagog och elev, mellan elever, mellan skola och elev, mellan föräldrar och skola. För att skolan ska hinna och kunna se alla elever är det viktigt med tillräckligt med resurser, framhåller deltagarna.

Delaktighet och positiva förväntningar

I sin sammanställning skriver deltagarna i forskningscirkeln om vikten av att eleverna är delaktiga i sin skolgång och de olika insatser som sätts in, och att eleverna får valmöjligheter efter förmåga, mognad och förutsättningar. Barn får många val i dag som de kanske inte alltid klarar av. Deltagarna lyfter att professionella behöver skapa utrymme för eleverna att få känna sig som alla andra men utifrån sina behov och förutsättningar. Deltagarna pekar också på vikten av att komma ihåg att de flesta elever kommer till skolan och professionella behöver hålla samtal om innebörden av god närvaro. Elevers delaktighet är viktigt, där elever blir inkluderade i skolans verksamhet som aktörer i gemenskapen.

Skolan kan bli en mer välkomnande miljö på många sätt utan att man för det tar bort förväntningar. Vissa deltagare lyfter att det är viktigt att flytta fokus från betygsprestation till att lära sig saker. Att det ibland upplevs som att prov och att skriva är det enda sättet att visa kunskaper på, när lärandet i individen kan ske på många olika sätt. Arbeta med positiva förväntningar för att nå en positiv skolanknytning. Arbeta för att skolan får in mer traditioner som elever kan se fram emot. Skolan kan även bli bättre på att differentiera lärandet och miljön för lärande. Professionella behöver tillsammans arbeta för att eleverna blir sedda som inte bara elever utan hela människor.

Tydlig närvaroplan

Det är viktigt att tydliggöra hur professionella arbetar för att främja närvaro och förebygga frånvaro inom och mellan organisationer och hur olika professioner och aktörer arbetar med åtgärderna. En tydlig närvaroplan lyfts som otroligt viktig för att olika professioner och verksamheter tydligt kan se var de kommer in och var ansvar ligger. En tydlig genomarbetad närvaroplan skulle kunna hjälpa till i samverkan och samordningen kring elever som har problematisk skolfrånvaro.

Ta reda på orsaker till att eleven inte är i skolan

Ta reda på orsaken – varför kommer du inte till skolan? – lyssna på elevens röst i samverkan med föräldrar. Kroka arm med elev och föräldrar för att barnet kan få hjälp om det finns behov. Verksamheterna behöver tydliga rutiner om hur de på ett smidigt sätt kan utreda elevens frånvaro, utan att det tar onödig tid och administration. Frågan om att nå specifika »grupper« inom gruppen elever med problematisk skolfrånvaro, exempelvis autism lyfts. Det finns en önskan om att få hjälp med att identifiera dessa specifika grupper för att möta upp dessa elever på ett bra sätt i skolan.

Hur arbetar vi när eleverna kommer till skolan?

Hur vill deltagarna arbeta när eleverna kommer till skolan? Deltagarna diskuterade gruppvis och skickade in vad de kommit fram till forskningsassistenten som sammanställt materialet. Här handlar det om att ge stöd till lärare och förtydliga ansvar, organisera för ökad närvaro och planering för återgång till skolan.

Ansvar på alla nivåer

Ge stöd till lärare, att inte lämna lärare ensamma i arbetet är viktigt. Ansvar för närvaroarbetet ligger på alla nivåer; huvudmannanivå, rektorsnivå samt elevhälsan, lärare och annan pedagogisk personal. Det relationella arbetet är jätteviktigt såväl med elever som med föräldrar. Differentierad undervisning (Skolverket, 2022b) borde vara norm att arbeta med i skolan menar flera deltagare i forskningscirkeln. Deltagarna trycker på vikten av att ha lärare som trivs med sitt arbete och tycker om det samtidigt som arbetsbelastningen för lärare behöver lättas.

Differentierad undervisning

»Differentiering innebär en gemensam undervisning och ett gemensamt innehåll, men med varierade arbetsätt och uppgifter så att alla elever kan delta på egna villkor utifrån varierande förmågor och funktion.«

SKOLVERKET (2022B) Inkludering och delaktighet

Organisera för att skapa förutsättningar för att öka närvaron

Det är viktigt att verksamheterna organiseras för att skapa förutsättningar för att öka närvaron, och att detta sker på alla nivåer. Deltagarna menar att det behövs arbeta för att riskfaktor bli friskfaktorer exempelvis matsalen/skolresturangen och omklädningsrum. Vikten av att arbeta med att utforma läromiljöer för att öka förutsättningarna för ökad närvaro lyfts i forskningscirkeln.

Planering för återgång

När eleven hamnat i problematisk skolfrånvaro behövs en plan för återgång, där eleven blir sedd och inte bedömd. Här är det viktigt att bygga vidare på goda relationer och att det finns en tät kontakt och uppföljning där både positiv och negativ trend lyfts fram. Här handlar det om att prata om vikten om närvaro med eleverna, välkomna dem, beskriv att eleven är saknad. Ibland kan det behövas att verksamheterna på olika sätt avlastar vårdnadshavarna om de behöver hjälp att orka.

Hur vill vi att samverkan ska fungera?

Hur tycker deltagarna att samverkan ska fungera? Deltagarna diskuterade gruppvis och skickade in vad de kommit fram till forskningsassistenten som sammanställt materialet. Här handlar det om att samverkan är viktig och att samverkansformerna behöver utvecklas och definieras.

Samverkan viktig!

Låt hela systemet finnas med runt eleven. Ta hjälp av varandra och låt inte professionerna vara för stelbenta. Arbeta efter kompetens men också utifrån elevens faktiska behov. Ibland behöver »fel« person göra »rätt« saker. Skapa relationer och skapa tillit till varandra mellan olika professioner och verksamheter. Det behövs samverkan för att kunna gå in med tidiga insatser, när det lyser lite rött- signaler om »obehag«, från elever. Det behöver vara tydligt vilka förväntningar som finns på föräldrar, elev och skola, där var och en kan se vad den kan bidra med och samordning för att hålla ner antalet kontakter med olika instanser. Vad förväntar du dig att skolan skall göra/tillhandahålla? Vilka förväntningar har skolan på elev och vårdnadshavare? Samverkan kring tidig information, redan vid första föräldramötet om ovan nämnda saker och information om skolplikten och närvaroplanen. Skapa prestationsfria aktiviteter av olika slag som bygger gruppen att uppleva saker tillsammans.

Samverkansformerna behöver utvecklas och definieras mellan skola och olika stödfunktioner

Det behöver finnas tydligare riktlinjer i vem som har ansvar för vad i samverkan kring enskilda elever, där samverkansformerna behöver utvecklas och definieras mellan skola och olika »stödfunktioner«. Tydligare riktlinjer i vem som har ansvar för vad i samverkan kring enskilda elever. Någon som blir ansvarig för att ha koll på frånvaron och som håller i återskolningsprocessen – ser till att den hålls i och också kan hålla i mötesstrukturer och samtal. En skolvärd skulle kunna vara en sådan person, som också har uppdraget att vara ute i verksamheten, nära eleverna. Det finns fördelar med att få in fler perspektiv in i skolan, där fler ögon och kompetenser ser processerna.

Vad kan vi göra utifrån de förutsättningar vi har?

Vad kan verksamheterna då göra utifrån de förutsättningar som finns? Deltagarna diskuterade gruppvis och skickade in vad de kommit fram till forskningsassistenten som har sammanställt materialet. Här handlar det om att ta vara på kunskap, förankra på alla nivåer, kartlägga arbete som ger effekt och prata om vikten av närvaro överallt.

Deltagarna trycker på behovet av att ta vara på kunskap och kompetens tvärprofessionellt, både internt och externt. Att ta vara på de nätverk som byggts upp i forskningscirkeln. Deltagarna ser behovet av fortsatt arbete med att förankra på alla nivåer i närvaroarbetet, vad som ska göras och hur det ska genomföras. Arbetet med SIP, samordnad individuell plan, behöver utvecklas.

Deltagarna menar att det idag finns mycket kunskaper inom de olika verksamheterna och bland professionella, dessa skulle kunna kartläggas för att se vilken samverkan som ger effekt och vad det är som fungerar. Utifrån det kan man jobba vidare med vad det är av det arbetet som kan utvecklas. Deltagarna ser behov av att prata om vikten av närvaro överallt, 0–20 år och med föräldrar (MVC, BHV, Öppen förskola, Förskola, Grundskola, Gymnasiet, Elevhälsan, Socialtjänsten, BUP, Barn och ungdomshälsan, Barn och ungdoms-habiliteringen).

Vilka förutsättningar skulle behövas?

Vilka förutsättningar skulle verksamheterna då behöva för att arbeta med ökad närvaro? Deltagarna diskuterade gruppvis och skickade in vad de kommit fram till forskningsassistenten som sammanställt materialet. Här handlar det om resurser att skapa relation, kunna erbjuda flexibla lärmiljöer, utsedd personal som ansvarar i närvaroarbetet och samverkan som litar med varandra.

Resurser att skapa relation och närhet till eleverna

Arbetet måste utgå från de elever skolorna har och ha resurser för att möjliggöra att skapa relation och närhet till eleverna.

Det behövs personal med rätt kompetens och kunskaper i att kunna göra skola/undervisning på många olika sätt och kunna omorganisera grupperna i en årskurs efter behov på olika sätt. Undervisning som är anpassad till just denna grupp av elever. Att ta fram trygghetsenkäter för att ta reda på hur eleverna mår både som grupp och individer lyfts som exempel. Olika relationsskapade aktiviteter som skulle kunna användas för ökat relationsarbete är ett annat exempel.

Erbjuda flexibla lärmiljöer, resurser och organisationer

Skolan behöver vara en attraktiv arbetsplats, både för personal och elever. Genom flexibla lärmiljöer, resurser och organisationer skulle fler möjligheter och en mer tillgänglig undervisning och fler möjligheter, tillgänglig undervisning skapas. Med en trevligare och mer varierad fysisk arbetsmiljö kan elever och personal orkar med det som krävs av dem. Att känslan av att arbetsplatsen tillhör alla elever och personal skapar en vilja att ta hand om sin miljö. Skapa kompetensutveckling utifrån den elevgrupp som finns. Undersök vad just den elevgruppen behöver just nu för att sedan fylla på kompetens i verksamheterna ytterligare för att kunna hjälpa dem.

Personal med särskilt ansvar

För att kunna arbeta med närvaro och frånvaro i ett tidigt skede behöves en tydlig överblick över elevers närvaro/frånvaro. Ett sätt att få den överblicken skulle kunna vara att det utses personal som har ansvar kring att arbeta med närvaro/frånvaro. Det behövs omedelbar återkoppling vid frånvaro och arbetet kräver tid, önskan om att det fanns mer tid avsatt för rektor, elevhälsa, lärare och annan skolpersonal att arbeta med närvaroarbetet. Deltagarna ser ett behov av tid för att reflektera och analysera runt arbetet att främja närvaro och förbygga frånvaro inom organisationen, både på grupp- och individnivå.

Rutiner som litar med varandra

Arbete för ökat samförstånd kring närvaroarbetet kan bidra till bättre samverkan. Deltagarna efterfrågar en samordning inom och mellan verksamheterna med god kommunikation och tillit till varandra. För det behövs kontinuitet, struktur och progression. Skapa

KASAM - känsla av sammanhang. Deltagarna ser behov av samverkan/samordning så att olika verksamheters rutiner liras med varandra. Det vill säga att verksamheternas olika rutiner inte försvårar för samverkansarbetet med barnen och deras familjer, utan på ett smidigt sätt kan vävas samman. Här behöver frågan om sekretess lyftas och diskuteras för att på bästa sätt kunna samverka utan att bryta sekretess. Mer kunskap kring SIP, samordnad individuell plan, kan vara ett sätt att nå förbättrad samverkan.

Behov av kunskap eller aktiviteter i arbetet framöver

Detta är taget från den individuella beskrivningen i utvärderingen där deltagarna har svarat individuellt, se bilaga 2.

Fortsatt regelbundet arbete tillsammans

Deltagarna önskar fortsatt arbete tillsammans, där de kan träffas fysiskt och regelbundet. Det efterfrågas mer påfyllnad av gemensam kunskap. Några förslag på innehåll i den framtida gemensamma kunskapsuppbyggnaden är ökad kunskap i samtalsmetodik samt kunskap om hantering av ångest, oro och vad man kan göra för att hjälpa elever som har stor problematisk frånvaro.

Samordning, plan och mandat

Deltagare beskriver att det finns ett behov av ökad samverkan och en överordnad samordning inom kommunens verksamheter som också kan samordna övergripande med regionen. Det finns behov av en tydlig plan på vem som gör vad och vad som kan förväntas. De önskar också en förteckning över vilka som arbetar med problematisk skolfrånvaro. Vissa önskar ett uttalat mandat att arbeta med frågan för att kunna arbeta mer framåt.

Att frågan blir prioriterad i alla nivåer

Deltagare beskriver att de är i behov av hjälp med att lyfta vikten av frågan inom organisationen, bland lärare och rektorer. Deltagare skriver också att behovet är stort att frågan är prioriterad från

politiken hela vägen ut i verksamheterna. Det efterfrågas att arbetet som gjort i forskningscirkeln tas vidare till rektorer och politiken och att närvaroarbetet regelbundet lyfts på förvaltningsnivå.

Konkreta aktiviteter för ökad skolnärvaro

Nedan står de konkreta aktiviteter som deltagarna tog fram under sista tillfället för att öka skolnärvaron. Aktiviteterna har tagits fram utifrån att de ska ge effekt, vara möjliga att genomföra och att det finns intresse av att genomföra dem. Aktiviteterna är uppdelade mellan operativ och strategisk samverkan och samordning, kunskapsbehov och fortsatt arbete.

Operativ samverkan och samordning:

- Involvera BHV och förskolan i närvaroarbete.
- Implementering av gemensam närvaroplan på alla skolor samtidigt.
- Besök/informera på lärarutbildning/soc.ped/SSK från olika instanser.
- Organisatoriskt arbete kring närvarokultur (främjande).
- Stort fokus på relationsarbete.
- Trevlig och tillgänglig arbetsmiljö för alla
- Tillgänglig lärmiljö.
- Fråga eleverna/barnen.

Strategisk samverkan och samordning:

- Uppmärksamma skolnärvaro.
- Lots/övergångar.
- Gemensamma utbildningsinsatser med utmaningen att få med lärare och rektorer.
- Starta gemensamt arbete i nämnder och förvaltningar.
- EHT – gemensam struktur på skolorna.

- Multiprofessionellt samverkansteam.
- Ökad likvärdighet mellan skolor – samsyn!
- Konkretisera struktur för samverkan. Ex. förmöte.
- Gemensamma utredningsmaterial om skolfrånvaro.

Kunskapsbehov i samordning:

- kunskapsutbyte
- multiprofessionellt team
- helhetsmentor
- case Manager
- stödgrupp för PSF föräldrar och barn
- KLARAGrupp för elever i PSF
- utbildning i risk- friskfaktorer
- utbildning kring samverkan.

KLARAGrupp

Västerviks kommun har stödgrupper för barn och unga, där man får stöd i att minska ensamhet, utanförskap samt möjlighet att sätta ord på tankar och känslor på ett hjälpsamt och avlastande sätt. I Västerviks kommun finns stödgrupper för barn, unga, föräldrar och vuxna. De är till för att avlasta, hjälpa och utbilda dig kring föräldraskap, barndom och relationer. Att träffas i en stödgrupp är även hjälpsamt för att minska ensamhet samt att öka känslan av samhörighet och gemenskap.

KLARAGRUPP (2022)

Fortsatt arbete med problematisk skolfrånvaro

- Implementering av nya närvaroplanen.
- Organisationskarta för PSF (kontaktuppgifter och funktioner osv).
- Samverkan över gränserna om rutiner.
- Lyfta huvudmännens ansvar.
- Närvarosamordnare på varje skola med gemensam arbetsbeskrivning.
- Aktiviteter som ökar förståelsen för PSF.
- Samverka på föräldramöten.

Utvärdering

Av utvärderingsfrågorna som skickades ut till samtliga 23 deltagare i forskningscirkeln att anonymt svara på inkom svar från 19 deltagare. Utvärderingen presenteras utifrån vad deltagarna har lärt sig, möjliga förbättringar för framtiden, hur resultaten motsvarade deltagarnas förväntningar och behovet av kunskaper framåt.

Lärdomar

Samverkan

Deltagarna skriver att de fått ökade kunskaper om hur viktigt det är med samverkan i arbetet med problematisk skolfrånvaro och att det är av vikt att alla verksamheter är med, för en samsyn och förståelse mellan varandra. Det har stärkt kunskaperna när olika professioner möts kring en gemensam fråga. Deltagarna har fått ökade kunskaper om samverkan, hur man samverkar, kunna definiera samverkan, om olika verksamheters ansvar och kunskap om hur samverkanspartners arbetar. Deltagarna i forskningscirkeln har lärt sig mer om att det behövs arbete på flera nivåer i samhället att jobba på och att man behöver arbeta mer systematiskt med närvaroplanen.

Ökade kunskaper som ger trygghet i arbetet

Genom kunskap om frånvaro, orsaker och vad man kan göra uttrycker deltagare att de känner sig mer trygga i arbetet med problematisk skolfrånvaro och att det har varit stärkande att se andra kollegor som stävar mot samma mål inom olika professioner. Forskningscirkeln har gett exempel på bra metoder och litteratur och har gett ökade kunskaper om komplexiteten.

Relation, trygghetsarbete, risk och skydd

Forskningscirkeln har ökat deltagares kunskaper om vikten av relationsarbetet med elever, vårdnadshavare, skolan och andra verksamheter runtomkring. Delaktighet, trygghetsarbete, stadiövergångar och att vara lyhörda för varje individ tar deltagare med sig där de upplever att de har fått ökade kunskaper. Att göra utredning om anledningar till frånvaro, kartlägga och få med elevens röst är ytterligare kunskaper som deltagarna tar med sig.

Möjliga förbättringar

Saknaden av professioner

Något som framträtt tydligt, inte bara i utvärderingstexterna, utan även under forskningscirkelns genomförande är saknaden av professioner, särskilt lärare och rektorer. Några framför även att de hade önskat deltagande från ledare/chefer, skolledare och representation från nämnden, dvs huvudman.

Mer arbete i smågrupper, mer tid till återkoppling efter grupparbete

Andra förbättringsförslag som framkommer i utvärderingen är en önskan om mer arbete i smågrupper och fler övningar som gjorde att deltagarna samverkade från början och att forskningscirkeln hade innehållit mer konkret arbete – exempelvis arbete med fallbeskrivningar där olika verksamheter kan bidra på olika sätt.

Starta arbetsgrupper utifrån forskningscirkeln

Det finns förslag i utvärderingen om att utifrån forskningscirkeln kunna starta arbetsgrupper som drev frågan vidare

Hur förväntningarna motsvarar resultat

Resultatet av svaren presenteras utifrån uppdelningen av hur personerna svarade på hur förväntningarna motsvarade resultaten av forskningscirkeln där det fanns fyra alternativ, Förväntningarna uppfylldes och mer därtill, Förväntningarna uppfylldes, Förväntningarna uppfylldes inte riktigt och Förväntningarna uppfylldes inte alls, se redovisning i tabellen på sida 45 (tabell.1.).

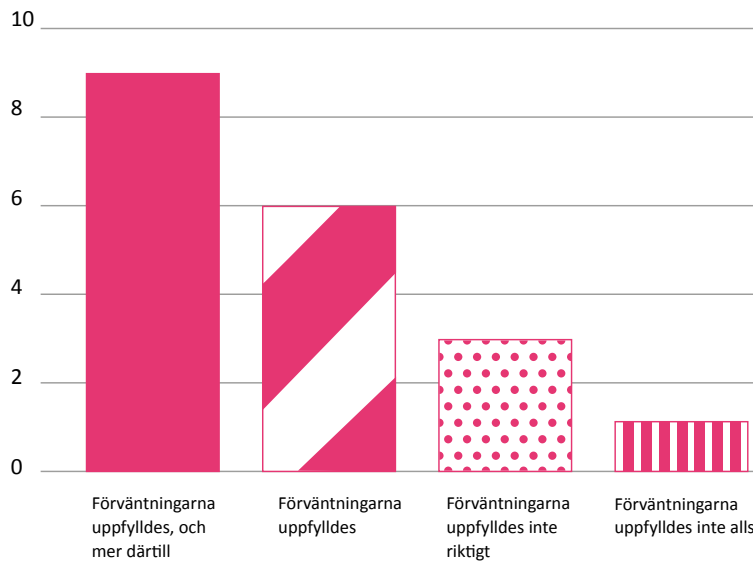
Av 19 svar är det tre som svarar att förväntningarna inte riktigt uppfylldes och en som svarar att förväntningarna inte uppfylldes alls. Av dessa svar är det framför allt avsaknaden av professioner som drar ner resultatet av cirkeln. Andra synpunkter som gjorde att förväntningarna inte uppfylldes var att det fanns en förväntan om att cirkeln skulle bidra med mer konkret kunskap, inte bara teoretiskt plan och att det skulle bidra med fler konkreta verktyg. Någon hade förväntningar på att cirkeln skulle mynnat ut i en mer konkret plan. Någon annan skriver att den hade förhoppning om att utmytna i mer konkreta insatser.

15 personer av 19 svarar att förväntningarna uppfylldes, och 9 av dessa att förväntningarna uppfylldes och mer där till. Uttryck från dessa är att forskningscirkeln bidragit med bra kontakter, föreläsningar, material, diskussioner och engagerad forskare. Avslutningen med workshops skrevs fram som mycket bra och att det bidrog till konkreta arbetet i vad som behöver göras och på vilket sätt.

Uppfyllda förväntningar, resultat av Forskningscirkel Problematisk skolfrånvaro

Resultat	Antal	Procent
Förväntningarna uppfylldes, och mer därtill	9	47,4
Förväntningarna uppfylldes	6	31,6
Förväntningarna uppfylldes inte riktigt	3	15,8
Förväntningarna uppfylldes inte alls	1	5,3
Totalt	19	100

Svarsfrekvens: 100% 19/19

Tabell. 1. Resultat kring uppfyllda förväntningar.

Avslutning

Syftet med forskningscirkeln var att öka kunskapen om problematisk skolfrånvaro och hur samverkan mellan professionella i Västerviks kommun kan utvecklas och stärkas för att bättre hjälpa elever med problematisk skolfrånvaro. Genom att uppmärksamma komplexiteten kring problematisk skolfrånvaro skulle kunskapen om tidiga insatser öka där även kunskapen om evidensbaserade modeller fångas upp, förverkligas och sprids både inom Barn- och utbildningsförvaltningen i Västerviks kommun, men även inom Socialförvaltningen i Västerviks kommun och Regionen i Kalmar län.

I genomförandet av forskningscirkelns sju tillfällen har olika verksamheter som arbetar med barn och unga bidragit med kunskaper från sina professioner kombinerat med kunskaper från forskning och aktuella utredningar om skolnärvaro och samverkan skapat förutsättningar för ökad kunskap om problematisk skolfrånvaro. Tidiga insatser, förebyggande arbete och evidensbaserade modeller har varit med som delar i forskningscirkelns upplägg och ligger nu till grund för den närvaroplan som Västerviks kommun tagit fram för strukturerat arbete med närvaroarbetet i skolan och vilka aktörer som är ansvariga i olika delar.

Barn- och utbildningsförvaltningen och Socialförvaltningen i Västerviks kommun tillsammans med BUP, HAB och Barn- och ungdomshälsan i Region Kalmar län bidragit med kunskaper utifrån respektive verksamhets specialområden och tillsammans har en grund för fortsatt samverkansarbete lagts, där deltagarna i forskningscirkeln har fått insyn i olika verksamheters ansvar och uppdrag, men också skapat en relation med andra professioner som möjliggör fortsatt samverkan.

Arbete framöver

Arbetet med att främja skolnärvaro och att motverka och förebygga problematisk skolfrånvaro är ett komplext arbete där många olika aktörer och professioner behöver bidra på

alla nivåer. Nedan är några exempel på arbete som kommer att genomföras och som har en direkt koppling till arbetet i forskningscirkeln.

- Framtagning av ny närvaroplan är i slutskedet och forskningscirkeln har varit bidragande i det arbetet.
- Centrala barn- och elevhälsan tar fram en plan för hur närvaroplanen kan implementeras i in fokuskola i kommunen, där flera deltagare från forskningscirkeln är med och arbetar.
- Tryckt rapport kommer att spridas i olika sammanhang för att visa arbetet som gjorts.
- Under vårterminen 2023 kommer Campus Västervik och Centrala barn- och elevhälsan att hålla en presentation för politikerna i BUN i kommunen om genomförd forskningscirkel, tillsammans med presentation av den nya närvaroplanen och det påbörjade arbetet med fokusskolan i kommunen.
- Deltagarna i forskningscirkeln har visat ett intresse av att delta i ett nätverk med professionella som arbetar med barn och unga och som kan kopplas till problematisk skolfrånvaro. Elevhälsochef ansvarar för att starta och hålla i ett sådant nätverk.

Referenslista

- BERGNEHR, D. (2012).** »Barnet, hemmet och skolan i ett socioekonomiskt utsatt bostadsområde«
- I ASSARSSON AARSAND, L. & AARSAND, P. (EDS.),**
»Familjeliv och lärande« Lund: Studentlitteratur.
- BERGNEHR, D. (2014).** »Att sam(verka) för barns hälsa och lärande i mötet mellan socialtjänst och skola – En forskningsöversikt« Stockholm. Stockholm Stad.
- BLOMQVIST, C. (2012).** »Samarbete med förhinder om samarbete mellan BUP, socialtjänst, skola och familj [Elektronisk resurs]« Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2012. Göteborg
- IFOUS (2019).** »Skolnärvaro. En översikt av forskning om att främja alla barns och ungas närvaro i skolan« Stockholm: Ifous.
- IFOUS (2020).** »Att utreda närvaroproblem i skolan. Sammanfattning av forskning och en praktisk vägledning« Stockholm: Ifous.
- KARLBERG, M., & PERSSON, S. (2017)** Problematisk skolfrånvaro – en forskningsöversikt. Tidskriften Elevhälsa nr 4. Gothia Kompetens: Stockholm
- KLARAGRUPP (2022)** »Västerviks kommun, Klaragruppen [Elektronisk resurs]« Tillgänglig på internet: <https://www.vastervik.se/Omsorg-stod-och-hjalp/Familj-barn-och-ungdom/Stod-till-barn-och-ungdom/Stodgrupper/>
- KOMMUNFÖRBUNDET KALMAR LÄN (UÅ).** »Länsgemensam ledning i samverkan [Elektronisk resurs] (UÅ)« Tillgänglig på internet: <https://kfl.se/vara-verksamheter/halsa-och-social-valfard/lansgemensam-ledning/>
- MYNDIGHETEN FÖR SKOLUTVECKLING (2007).** »Strategi för samverkan: kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa« Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- SFS (2010:800).** »Svensk författningssamling« Skollag. Stockholm: Svensk författningssamling
- SFS (2018:1098).** »Svensk författningssamling, Lag om ändring i skollagen (2010:800)« Stockholm: Svensk författningssamling.
- SKOLINSPEKTIONEN (2016).** »Omfattande frånvaro [Elektronisk resurs]« Tillgänglig på internet: <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2016/omfattande-franvaro/omfattande-franvaro---slutrapport.pdf>

SKOLVERKET (2022A). »Frånvaro i skolan [Elektronisk resurs]« Tillgänglig på internet: <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/franvaro-i-skolan>.

SKOLVERKET (2021). »Koll på samverkan med hem och vårdnadshavare [Elektronisk resurs]« Text, skattning samt videoklipp. Tillgänglig på internet: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/koll-pa-samverkan-med-hem-och-varnadshavare>

SKOLVERKET (2022B). »Inkludering och delaktighet [Elektronisk resurs]« Tillgänglig på internet: https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/4-specialpedagogik/F%C3%B6rskoleklass/128a_Inkludering_och_delaktighet/Del_04/4.%20F%C3%B6rbereda%20och%20planera%20f%C3%B6r%20inkludering%20och%20differentiering.pdf

SOCIALSTYRELSEN (2013). »Samverka för barns bästa: en vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer« Stockholm: Socialstyrelsen.

SOCIALSTYRELSEN & SKOLVERKET (2013). »Placerade barns skolgång och hälsa: ett gemensamt ansvar« Stockholm: Socialstyrelsen.

SOCIALSTYRELSEN (2019). »Att arbeta evidensbaserat [Elektronisk resurs]« Tillgänglig på internet: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/arbete-evidensbaserat/>

SOCIALSTYRELSEN (2020). Att förebygga skolfrånvaro – föreläsning av Malin Gren Landell [Elektronisk resurs]« Vimeo. Tillgänglig på internet: <https://vimeo.com/504795578>

VÄSTERVIKS KOMMUN (2016). »Plan för arbetet med elevers skolnärvaro [Elektronisk källa]« Barn och utbildningsförvaltningen. Tillgänglig på internet: https://www.vastervik.se/globalassets/utbildning-och-forskola/elevhalsa-halsovard/skolnarvaroplan_2016.pdf

VÄSTERVIK KOMMUNS (2019). »Plan för arbetet med elevers skolnärvaro 2019 [Elektronisk resurs]« Tillgänglig på internet: <https://www.vastervik.se/globalassets/utbildning-och-forskola/blanketter/skolnarvaroplan-.pdf>

WIDMARK, C. ET AL. (2013). Parents' experiences of collaboration between welfare professionals regarding children with anxiety or depression. »International Journal of Integrated Care« 13. DOI:10.5334/ijic.986

Bilagor rörande rapporten;

Att motverka och förebygga problematisk skolfrånvaro

– En tvärprofessionell forskningscirkel för
att stärka samverkan

Bilaga 1

Modell för att poängberäkna insatser

Aktivitet	Effekt	Genomförbarhet	Vilja att genomföra	Sammanlagt bedömt värde	Tidsplan

Poängsätt effekt, genomförbarhet och vilja på skala 0–10 (10=mycket) Ta sedan effekt * genomförbarhet * vilja att genomföra = för att få det sammanlagda bedömda värdet.

Bilaga 2

Utvärderingsfrågor som skickades ut via EsMaker digitalt till deltagarna som alla kunde svara anonymt.

Fråga 1: Vad har du lärt dig genom att delta i Forskningscirkel Problematisk skolfrånvaro?

Fritextsvar:

Fråga 2: Om Forskningscirkel Problematisk skolfrånvaro skulle genomföras igen, vad finns det då för förbättringar att göra som Campus Västervik FoU kan tänka på?

Fritextsvar:

Fråga 3: Om du tänker tillbaka på dina förväntningar inför Forskningscirkel Problematisk skolfrånvaro, hur väl motsvarar resultaten med dina förväntningar?

A	B	C	D

Kommentera gärna ditt svar, vad är anledningen?

Fritextsvar:

Fråga 4: Vad behöver du för kunskap eller aktiviteter i ditt arbete framöver för fortsatt arbete med problematisk skolfrånvaro?

Fritextsvar:

www.campusvastervik.se
campus@vastervik.se